

Király Katalin

Ének-zene

5

MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG

MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG

Király Katalin

Ének-zene

5. osztály

HETEDIK, VÁLTOZATLAN KIADÁS

Mozaik Kiadó – Szeged, 2019

Előszó

Különleges könyvet tart kezében az olvasó. A képek, történetek között muzsika szólal meg, gazdag világ kapui tárulnak ki. Boldog, aki elolvassa a betűket meg a hangokat, és ezáltal megéri szívét-lelkét a zene varázsa. De játékról is szól a könyv. Minden komolysága mellett rejtvények, kitalálósdik, rajzolgatások is szerepelnek benne.

Használja örömmel valamennyi könyvforgató, muzsikáló gyermek!

Szőnyi Erzsébet

A tankönyv fejezetei

Ünnepek, jeles napok ♦ 4

A magyar népzene ♦ 18

Kánonok, feldolgozások ♦ 49

A zene története ♦ 70

Dalgyűjtemény ♦ 89

Ünnepek, jeles napok

Himnusz

Kölcsey Ferenc

Ünnepélyesen ♩ = 60

Erkel Ferenc

p

Is - ten, áldd meg a ma - gyart, Jó kedv - vel, bő - ség - gel,
Nyújts fe - lé - je vé - dő kart, Ha küzd el - len - ség - gel.
mf
Bal - sors a - kit ré - gen tép, Hozz rá víg esz - ten - dőt,
f
Meg - bűn - hőd - te már e nép A múl - tat s jö - ven - dőt!

V. Majzik Mária képzőművész Himnusz-szobra Budakeszin felavatva 2006 májusában

Szózat

Vörösmarty Mihály

Andante maestoso (lépésben, méltósággal)

Egressy Béni

Ha-zád-nak ren - dü-let - le-nül légy hí - ve, óh ma - gyar,
Böl-csőd az smaj - dan sí - rod is, mely á - pol s el - ta - kar.
A nagy vi-lá - gon e kí - vűl nin-csen szá - mod-ra hely;
Áld-jon vagy ver - jen sors ke-ze: itt él - ned, él - ned, hal - nod kell!

Egressy Béni (1814, Kazincbarcika – 1851, Pest)

Az eredeti és sokoldalúan tehetséges fiatalember iskolái elvégzése után színésznek állt. A vágyott operaénekesi pályáról kényszerűen lemondott.

Rövid pályafutása alatt példátlan bőséggel ontotta műveit. Hatvan **színdarabot**, tizenkilenc **operafordítást**, sok **librettót** (szövegkönyvet) írt.

Számos népszerű dalt alkotott a kortárs magyar költők verseire, így juttatva el Petőfi és Vörösmarty költészetét a szélesebb közönséghez.

1843-ban a Nemzeti Színház igazgatója pályázatot hirdetett **Vörösmarty Mihály Szózat** című versére komponálandó „népmelódia” írására.

A pályázatot és a 70 arany **pályadíjat Egressy Béni nyerte el**. A bírálóbizottság tagjai nem is sejtették, hogy a *Szózat* muzsikája – akárcsak Erkel *Himnusza* – az évtizedek során milliók kincsévé lesz. A díjnyertes Egressy-művet a magyar zeneszerzők többször is megszólaltatják szerzeményeikben (Erkel Ferenc: *Magyar ünnepi nyitány*; Liszt Ferenc: *Magyar történelmi arcképek* zongoradarab-sorozatból: *Vörösmarty*; Járdányi Pál: *Vörösmarty-szimfónia*; Kodály Zoltán: *Zrínyi szözata* című kórusmű). A zeneszerző a szabadságharc kitörésekor lelkesen csatlakozott Kossuth zászlójához. A forradalom leverése után két évvel halt meg, fiatalon. Az utókor azért is hálás Egressy Béninek, mert nagyon sokat tett a nemzeti zene ügyéért.

Egressy Béni – Vörösmarty Mihály: *Szózat* – vegyeskari mű

Pál, Kata, Péter

Szabó Miklós fordítása

francia kánon

Pál, Ka-ta, Pé-ter, jó reg-gelt! Már o-da-kinn a nap fel-kelt!

Szól a ka-ka-sunk, az a nagy ta-ra-jú: Gye-re ki a rét-re, ku-ku-ri-kú!

Kánon: egymást követő azonos dallamok vagy ritmussorok összecsengése.

1 Milyen hangsorú a fenti kánon?

.....

2 Gyűjtsd össze a már ismert, kánonban énekelhető dalokat!

.....

.....

.....

.....

.....

3 Ritmusgyakorlat

.....

.....

.....

4 Határozzuk meg a következő dalok hangkészletét, záróhangját és hangsorát!

Megyen már a hajnalcsillag:

Új a csizmám:

Csillagok, csillagok:

.....

5 Ismerős dal betűkottája. Kottázzuk le az A és a B sort: a dó az első pótvonalon legyen!

A A

B és újból az A sor

A dal legmagasabb hangjai: **felső dó = d'** **felső ré = r'** **felső mi = m'**.

Kérdés és felelet

Bartók Béla – *Mikrokozmosz* 1/14.

Mikrokozmosz (kis világ): Bartók hat kötetből álló sorozata, amelyet a zongorázni tanuló ifjúság számára komponált.

6 Nevezz meg néhány magyar zongoraművészt!

.....

.....

.....

Ők is a *Mikrokozmosz* darabjaival kezdték tanulmányaikat.

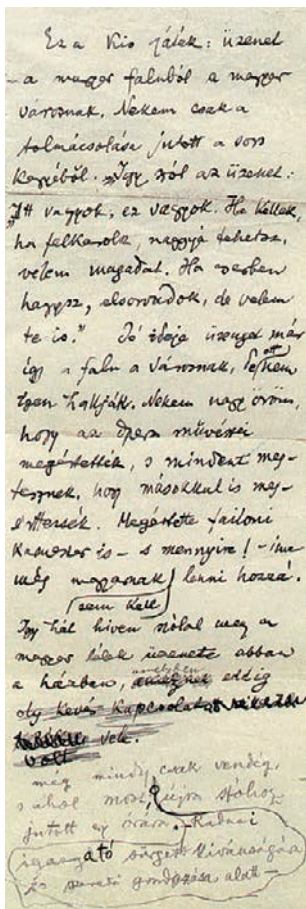
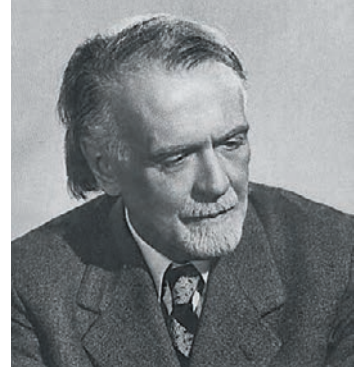
Bartók Béla: *Mikrokozmosz*: Kérdés-felelet – Párhuzamos mozgás – Tükörkép

Kodály Zoltán (1882, Kecskemét – 1967, Budapest)

„A mai műveltség írás nélkül elképzelhetetlen. Az országok műveltségi színvonalát az analfabéták számával mérik.

Ez ugyan nem csalahatatlan mérték. Hogy valaki olvasni tud, attól még lehet műveletlen. De akinek nincs kezében a műveltség megszerzésének elemi eszköze, el sem tud indulni a műveltség felé. Így van ez a zenében is. Aki a zenét nem tudja olvasni: zenei analfabéta.”

Kodály Zoltán 1882. december 16-án Kecskeméten született. Élete során mint **zeneszerző, zenetudós és zenepedagógus** tevékenykedett. Apja, Kodály Frigyes, bár vasúti tisztviselő volt, mégis hegedült és rajongott a klasszikus zenéért. Édesanyja amatőr szinten énekelt és zongorázott. A gyermek Zoltán számára meghatározó élmény volt a családi és baráti körben való gyakori házimuzsikálás. Tanulmányait Galántán, Nagyszombatban, majd Budapesten végezte a Zeneakadémia zeneszerzői szakán. A magyar népzene jelentőségét felismerve 1905-ben kezdte el népdalgyűjtő munkáját, amit 1906-tól Bartók Bélával együtt folytatott. Kodály Zoltán 1919-ben az átszervezett Zeneakadémia igazgatója lett.

Kodály kézírása

Életművében döntő fordulatot jelentett a *Psalmus Hungaricus* [pszalmusz hungarikusz] (*Magyar Zsoltár*) című kórusmű (tenorszólóval és zenekarral) bemutatása 1923-ban, Buda és Pest egyesítésének 50. évfordulóján.

Kodály a magyar zenekultúra magasságába emelte a gyermek-, női és férfi-, illetve a vegyeskarokat (*Villó, Pünkösdlő, Felszállott a páva, Mátrai képek stb.*). A gyermekek zenei nevelését is rendkívül fontosnak tartotta. Az e területen végzett tevékenységét gyakorlófüzetei is igazolják: *Kisemberek dalai, 333 olvasógyakorlat, Ötfokú zene, Bicinia Hungarica* [bicinia hungarika]. Munkája elismeréséül három alkalommal tüntették ki Kossuth-díjjal, 1960-ban pedig az oxfordi egyetem díszdoktorává avatták.

1967. március 6-án Budapesten halt meg.

Kodály Zoltán íróasztala a kottatartóval

Nagyszalontai köszöntő

Moderato (mérsékelten) Kodály Zoltán (1931)

S
1. 2.

1. Ser-kenj fel, ke-gyes nép, mo-so-lyog az haj-nal,
2. In-gó - bingó zöld fű - szál szé-pen fel - öl - tö - zik,
3. Ameny - nyi fű-szál van a tar - ka me-ző-be',

A
1. 2.

1. Arany szál tol - lak - kal rep-des, mint egy an-gyal.
2. Li - li - om ró - zsá - val meg is tö - rül - kö - zik.
3. Annyi ál - dás száll-jon (.....)*

1. Arany szál tol - lak - kal repdes, mint egy an-gyal.
2. Li - li - om ró - zsá - val meg is tö - rül - kö - zik.
3. Annyi ál - dás száll-jon

3. *ff* fe - jé - re. Annyi ál - dás száll-jon (.....)* *rit.* fe - jé - re.

* A csillaggal jelölt szöveget az ünnepelt megnevezése szerint lehet változtatni: jó anyánk, szüleink, tanítónk, iskolánk, szép hazánk stb.

Kodály Zoltán: Gyermekkorom élményei (részlet)

„Én előbb énekeltem, mint beszéltem. Mindig rögtön megjegyeztem mindent, amit bárhol is hallottam. Első hangszereimet magam készítettem. Alig négyéves koromban elvettem édesanyám nagy szűrőkana-lát, lyukain madzagokat húztam keresztül, és azokat a kanál végéhez erősítettem. Ezekon a húrokon gitároztam, és közben rögtönzött dallamokat énekeltem hozzá...”

Először úgy játszottam a csellón, hogy az a díványon feküdt, Waldmann úr (elemi iskolai tanító) a kezembe adta a vonót, én húztam, ő pedig ujját a C-húron föl-alá tolta. Ezáltal medvebőgéshez ha-sználó hangok jöttek ki.”

Fejezetek

A dalok betűrendes mutatója

I. Ünnepek, jeles napok

A, a, a – magyar népdal	14
Garibaldi – katonadal, Kodály Z.	9
Gergely-járás – magyar népdal	19
Himnusz – Erkel F. – Kölcsey F.	4
Húsvéti köszöntő – magyar népdal	16
Jól van dolga – magyar népdal	8
Karácsonyi pástortánc – népének, Kodály Z. ...	11
Keljetek fel – magyar karácsonyi ének	12
Magyar karácsonyi ének – magyar népdal	10
Szent István millenniumi éneke – népének	6
Szózat – Egressy B. – Vörösmarty M.	5
Talalaj, talalaj, Tóth Lőrinc – magyar nd.	15
Toborzó – Arany J.–Amadé L.	7
Új esztendő, vígság szerző – magyar népdal ..	13

II. A magyar népzene

Aki dudás akar lenni – magyar népdal	44
Árpa is van, makk is van – magyar népdal	37
A szennai lipisen-laposton – magyar népdal ...	34
Csillagok, csillagok – magyar népdal	22
Erdő, erdő, de magas a teteje – Járdányi P. ...	24
Erdő, erdő, erdő – magyar népdal	26
Érik a szőlő – magyar népdal	38
Fekete föld – magyar népdal	43
Győri kanász a dombon – magyar népdal	42
Hull a szilva – magyar népdal	20
Megyen már a hajnalcsillag – magyar nd.	28
Megrakják a tüzet – magyar népdal	40
Szépen úszik a vadkácsa – magyar népdal	32

III. Kánonok, feldolgozások

A csitári hegyek alatt – magyar népdal	62
Apor Lázár tánca – 1600-as évek dallama	54
Éliás, jól vigyázz – W. A. Mozart	55
Este van már – Szőnyi E.–Arany J.	50
Felülről fúj – magyar népdal	64
Gyere, fussunk – német dallam	58
Hétfő, kedd, szerda – Bárdos L.	59
Hídló végén – magyar népdal	49
Kitrákotty-mese – magyar népdal	63
Nagyszalontai köszöntő – Kodály Z.	61

Nem vagyok én – magyar népdal	65
Ó, jertek, énekeljünk – angol kánon	57
Összegyűltek – magyar népdal	56
Pál, Kata, Péter – francia kánon	30
Postaváró – Szőnyi E.–Lukin L.	51
Pünkösdlő – népi töredékek, Kodály Z.	68
Régi táncdal – 1583-as dallam	53
Rétre hívó – Bárdos L.	52
Szép kis család! – Bárdos L.–Juhász V.	59
Trécselnek hárman a sarkon – Bárdos L.–Lukin L. 59	

IV. A zene története

Domine Deus – O. di Lasso	76
Évszakköszöntő – Josquin des Prés	77
Fel dalra – G. P. da Palestrina	75
Győzelmi dal – G. F. Händel	86
Kék ibolyácska – ismeretlen szerző	79
Kis fürjecsém – ismeretlen szerző	74
Már nyugosznak a völgyek – J. S. Bach	85
Nyári ének – Moniot d'Arras	73
Parasztkantáta – J. S. Bach	84
Salve Regina – gregorián ének	72
Szállj, kicsi pintyőkém! – Josquin des Prés	78
Viva la Musica – M. Praetorius	78

V. Dalgyűjtemény

Cú fel, édes deresem – magyar népdal, Szőnyi E. 95	
Édes fülmile – tatár népdal	94
Fecske madár – magyar népdal	90
Fut a nyúl – mari népdal	92
Gingaló – kínai népdal	94
Hídló végén – magyar népdal, Szőnyi E.	95
Kerek utca szegelet – magyar népdal, Szőnyi E. 97	
Kordé, a kereke – mari népdal	91
Leszedik a szőlőt – magyar népdal	90
Letörött a gally – magyar népdal, Szőnyi E.	96
Mit bánkódló, sötét erdő? – mari népdal	92
Sej, bádogolják, énekes magyar népdal	89
Quodlibet – közismert német dallamok	98
Ugorj, Bodri – csuvas népdal	92
Vejnemőjnen muzsikál – Kalevala, 44. ének ...	93